

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดต่างประเทศถือเป็นตลาดที่มีความต้องการในการบริโภคขนาดใหญ่ ดังนั้นในปัจจุบัน ผู้ประกอบการทั้งหลายรวมทั้งผู้ประกอบการคนไทย ต่างพยายามคิดค้นกลยุทธ์และวิธีการเอาชนะคู่แข่งทางการค้าเพื่อให้สินค้าของตนที่วางจำหน่ายในตลาดต่างประเทศได้รับส่วนแบ่งตลาดมากกว่าสินค้าประเภทเดียวกันของผู้ประกอบการรายอื่น โดยวิธีการหนึ่งที่จะแทรกแซงสินค้าและผลิตภัณฑ์ของตนเข้าไปในตลาดเพื่อปันส่วนแบ่งตลาดสำหรับสินค้านั้นคือ การสร้างสรรค์ลักษณะความงามด้วยการออกแบบให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ของตนมีความสวยงามโดดเด่นแปลกตาไปจากสินค้าชนิดเดียวกันที่มีอยู่ทั่วไปตามท้องตลาด อย่างไรก็ตาม แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่ปรากฏชัดเจนอยู่บนตัวสินค้าและผลิตภัณฑ์ ซึ่งง่ายต่อการถูกลอกเลียน และแม้ผู้ประกอบการจะพยายามคิดค้นสร้างสรรค์แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ๆขึ้น เพื่อผลักดันสินค้าของตนเข้าไปแข่งขันในตลาดต่างประเทศ แต่หากขาดวิธีการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพก็อาจทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการถูกละเมิดแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนในต่างประเทศและในที่สุดอาจถูกคู่แข่งฉกฉวยเอาแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่คิดค้นสร้างสรรค์ไปเป็นของตน ดังนั้นการดำเนินการเพื่อให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพในทางระหว่างประเทศจึงถือเป็นก้าวแรกที่มีความสำคัญก่อนผู้ประกอบการจะนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ออกวางจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการอื่นๆในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศเกิดขึ้นภายหลังจากปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยหลายประเทศต่างเห็นความจำเป็นที่จะต้องหามาตรการคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของผู้ประกอบการของตน แต่วิธีการขยายระบบการคุ้มครองออกไปนอกประเทศในช่วงแรกจะเป็นลักษณะเจรจาทำสนธิสัญญาสองฝ่าย โดยยอมรับพันธกรณีระหว่างกันว่าจะยอมรับและให้การคุ้มครองระหว่างกันตามหลักต่างตอบแทน หรือเป็น

ลักษณะกีดกันให้ประเทศอื่นก่อตั้งระบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขึ้นให้สอดคล้องและมีมาตรฐานการให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับประเทศตน จนกระทั่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ก่อตั้งขึ้น ทำให้เกิดองค์การระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนามาตรการในการป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาจากการถูกละเมิดให้มีประสิทธิภาพ โดยหลายประเทศร่วมมือกันจัดทำความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและบริหารจัดการความตกลงระหว่างประเทศทั้งหลายผ่านการร่วมมือจากประเทศภาคีสมาชิกสำหรับประเทศไทยแม้จะเข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 แต่จนถึงปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมฉบับใดๆ ที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเลย

หากจะพิจารณาถึงความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีก็มีเพียงข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights: TRIPs) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) ซึ่งผูกพันประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ต้องปฏิบัติตามเท่านั้น ความตกลงทริปส์ได้กำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม¹ ดังนั้นประเทศ

¹ Article 25 of TRIPs Agreement “1. Members shall provide for the protection of independently created industrial designs that are new or original. Members may provide that designs are not new or original if they do not significantly differ from known designs or combinations of known design features. Members may provide that such protection shall not extend to designs dictated essentially by technical or functional considerations....”

Article 26 of TRIPs Agreement “1. The owner of a protected industrial design shall have the right to prevent third parties not having the owner's consent from making, selling or importing articles bearing or embodying a design which is a copy, or substantially a copy, of the protected design, when such acts are undertaken for commercial purposes. 2. Members may provide limited exceptions to the protection of industrial designs, provided that such exceptions do not unreasonably conflict with the

ไทยจะให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในระดับที่ต่ำกว่าข้อตกลงทริปส์ กำหนดไม่ได้ เช่น ประเทศไทยจะกำหนดระยะเวลาให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้ต่ำกว่า 10 ปีไม่ได้ นอกจากนี้ความตกลงทริปส์ยังกำหนดหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไว้โดยเฉพาะ โดยให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีสิทธิป้องกันมิให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิในการทำ ขยาย หรือนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่มีการนำแบบลอกเลียนไปประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในข้อตกลงทริปส์ถูกร่างขึ้นมาเพื่อวางหลักการพื้นฐานการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้ประเทศภาคีทั้งหลายสร้างมาตรฐานการให้ความคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน แต่ไม่ได้เป็นการจัดระบบการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศขึ้นโดยตรง การขาดการจัดระบบการให้ความคุ้มครองในทางระหว่างประเทศดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น ทุกวันนี้ ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในทางระหว่างประเทศอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้ประกอบการคนไทยไปละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติหรือในกรณีคนต่างชาติทำละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประกอบการคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งปรากฏชัดเจนอยู่บนตัวสินค้าและผลิตภัณฑ์ย่อมง่ายต่อการถูกนำมาทำซ้ำและลอกเลียนมากกว่าทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ดังนั้นหากไม่มีวิธีการให้ความคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการต่างชาติอาจนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยคนไทยไปใช้กับสินค้าของตนหรืออาจนำไปขอรับความคุ้มครองตัดหน้าและผลิตสินค้าออกมาวางจำหน่าย ทำให้เกิดปัญหาผู้ส่งออกไทยไม่สามารถส่งสินค้าเข้าไปจำหน่ายในประเทศนั้นได้เพราะอาจถูกดำเนินคดีฐานละเมิดแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อภารกิจการส่งออกสินค้าไทยอย่างมาก

ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุประการหนึ่งมาจากระบบการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศไทยและอีกหลายประเทศยังขาดความเชื่อมโยงให้เกิดระบบ

การให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากทุกประเทศต่างให้ความเคารพในเขตอำนาจอธิปไตยของประเทศอื่น การให้ความคุ้มครองแบบ

normal exploitation of protected industrial designs and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the owner of the protected design, taking account of the legitimate interests of third parties .3.The duration of protection available shall amount to at least 10 years."

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจึงเป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศที่จะต้องออกกฎหมายให้ความคุ้มครองในดินแดนของตนโดยประเทศอื่นไม่สามารถเข้าไปก้าวก่าย ดังนั้น หากผู้ประกอบการคนไทยประสงค์จะให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนได้รับความคุ้มครองในตลาดต่างประเทศก็ต้องไปดำเนินการเพื่อขอรับความคุ้มครองในประเทศต่างๆโดยตรง ซึ่งก่อความยุ่งยากเป็นอย่างมาก เนื่องจากขั้นตอนและวิธีการขอรับความคุ้มครองในแต่ละประเทศกำหนดไว้แตกต่างกันไป รวมทั้งภาษาที่ใช้ก็แตกต่างกัน และประการสำคัญการดำเนินการเพื่อให้แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของตนได้รับความคุ้มครองในแต่ละประเทศต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก จึงทำให้ผู้ประกอบการคนไทยหลายรายละเลยที่จะนำแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปขอรับความคุ้มครองในทุกๆประเทศ ด้วยเหตุนี้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกจึงได้สร้างระบบศูนย์กลางการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (international registration system) ขึ้น ภายใต้สนธิสัญญาพหุภาคีที่ชื่อว่า ข้อตกลงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียน (การยื่น) แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (The Hague Agreement Concerning the International Registration of industrial designs) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการในประเทศภาคีสมาชิกสามารถขอรับความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายประเทศด้วยวิธีการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศเพียงครั้งเดียว (single international application) โดยระบุประเทศที่ผู้ประกอบการประสงค์จะขอรับความคุ้มครองไว้ พร้อมทั้งชำระค่าธรรมเนียมทั้งหลายมาพร้อมกันในคราวเดียวต่อสำนักงานทะเบียนระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกโดยตรง หรือผ่านสำนักงานภายในของประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลาย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะให้ผลทางกฎหมายเหมือนกับผู้ประกอบการได้ยื่นขอคุ้มครองโดยตรงในแต่ละประเทศที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง

การเข้าเป็นภาคีสมาชิกของระบบการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามระบบเฮกเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การขอรับความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในหลายๆประเทศง่ายและสะดวกมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายโดยเฉพาะค่าจ้างที่ปรึกษาหรือตัวแทนเพื่อจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทุกประเทศที่ตนประสงค์จะได้รับความคุ้มครอง และเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศซึ่งผู้ส่งออกไทยกำลังประสบปัญหาอยู่ในขณะนี้ อย่างไรก็ตามการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศโดยเฉพาะภายใต้ กรรณสารเจนีวา 1999 ซึ่งเป็นกรรณสารที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติฉบับล่าสุด จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ประกอบการไทย

ต่อเมื่อได้ศึกษาถึงประโยชน์และผลกระทบหากประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคี รวมไปถึงการจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆให้สอดคล้องตามพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้ในทางปฏิบัติประเทศไทยยังต้องเตรียมความพร้อมโดยสร้างมาตรการต่างๆเพื่อรองรับการเข้าเป็นภาคีทั้งมาตรการด้านกฎหมาย และมาตรการอื่นๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ระบบการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศภายใต้กรรมสารเจนีวา 1999

1.2 ขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เริ่มต้นจากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแนวความคิดในการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม รวมถึงความหมายของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและรูปแบบการให้ความคุ้มครองที่มีอยู่ทุกระบบกฎหมายในโลก ต่อมาจึงเป็นการศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในทางระหว่างประเทศภายใต้กรอบความตกลงระหว่างประเทศทั้งหลายที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกดูแลและบริหารจัดการอยู่ รวมถึงศึกษาบทบาทสำคัญขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกในการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

2) ศึกษาหลักเกณฑ์ และ วิธีการการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮก โดยเฉพาะภายใต้กรรมสารเจนีวา 1999 ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศฉบับหนึ่งที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

3) ศึกษารูปแบบและขั้นตอนการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดมาตรการเตรียมความพร้อมเมื่อประเทศไทยประสงค์จะเข้าเป็นภาคีข้อตกลงเฮก

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ต้องการศึกษาว่าประเทศไทยสมควรจะเข้าเป็นภาคีข้อตกลงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ตามกรรมสารเจนีวา 1999 หรือไม่ โดยวิเคราะห์ถึง

ประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับ และต้องเตรียมความพร้อมอย่างไร เพื่อรองรับกับพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตาม และการออกมาตรการที่จะส่งผลให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการเข้าเป็นภาคีสมตามเจตนารมณ์ที่มุ่งหมาย

1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา

การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ จะใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแบบการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากตัวบทกฎหมาย สนธิสัญญา กรรณสาร และความตกลงระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและต่างประเทศ รายงานการศึกษา เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ รวมถึงบทความและบทวิจารณ์ต่างๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เข้าใจถึงหลักการในความตกลงระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งล้วนเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างมาตรฐานความคุ้มครองที่เป็นสากล
- 2) เข้าใจถึงวิธีการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศตามข้อตกลงเฮกภายใต้กรรณสารเจนีวา 1999 รวมถึงวิเคราะห์ถึงประโยชน์ของระบบเฮก
- 3) เสนอแนะแนวทางที่ต้องปฏิบัติหากประเทศไทยมีความประสงค์ที่จะเข้าเป็นภาคีข้อตกลงเฮกตามกรรณสารเจนีวา 1999 รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับในการเป็นภาคีระบบเฮก